

SOCORRO CAUICH

«Bileran maiaz hitz egin nuen lehen aldian, kideekin konektatu nuela sentitu nuen»

Socorro Cauich maia komunitateko kidea da. Mexikoko Yukatan estatuan bizi da. Berak dio maia hizkuntzaren atzetik ibili gabe, egoerek eta pertsonen eraman dutela hizkuntzara. Erronkei aurre egitea gustatzen zaio. Maia ikastea izan zen bere lehen erronka. Irakaslea eta irratia esataria da. Garabide elkarteak gonbidatuta hilabete igaro du Euskal Herrian.

 ONINTZA IRURETA AZKUNE DANI BLANCO

Gurasoek ez zizuten maia irakatsi. Geroago zeureganatu zenuen hizkuntza.

Maia ez da nire ama hizkuntza. Gaztelania hitz egiten hasi nintzen, hain zuzen nire gurasoek ikusi zutelako zein arazo izan zuten nire anai-arrebek eskolara hasi zirenean. Zortzi anai-arreba ditut, nagusiagoak guztiak, eta denek hitz egiten dute maia. Ama hizkuntza dute. Eskolan irakasle guztiek gaztelaniaz egiten zuten, eta gurasoek, itxuraz, haurrek irakasleari ulertzeko arazoa sentitu zuten. Horregatik, gurasoek niri espainieraz egitea erabaki zuten.

Ikastetxean espainiera baino ez zen egiten?

Hala da. Maia hitz egiten eskolara iritsi eta derrigor ikasi behar izan zuten espainiera. Ezin zioten irakasleari ulertu.

Beraz, etxean maia egiten ez zuen bakarra zu zinen. Zergatik erabaki zenuen ikastea?

Amak mandatuak egitera bidali ohi ninduen izebarengana, baina hark maia baino ez zuen hitz egiten. Nire lehengusuak

itzulpun lanak egiten zizkidan. Egun batez, izebarengana bidali ninduen amak, hara iritsi, eta ez nuen lehengusua ikusi. Izebari galdetu nion: “Non dago nire lehengusua?”. Espainieraz galdetu nion. Pentsatzen dut esan zidala ez zegoela, eskuen mugimendua irakurri nuen. Ez nekien zer egin eta hizketan hasi nintzen: “Amak esan dit emateko halako”. Pentsatzen dut erantzuna izango zela ez zidala ulertzen, zeren nik berari ez nion ulertzen. Eta orduan: Orain zer egingo dut? Ernegatu nintzen, ezin genuen elkar ulertu. Etxera itzuli eta amari esan nion uste nuela lehengusua ez zegoela etxean, ez nuelako ikusi, eta izebak ez zidala ulertzen. Amak: “Esaiozu halako nahi duzula”. Maiatz esan zidan hitza. Joan nintzen izebarengana eta: “Amak agindu dit zuri eskatzeko halako”. Berak: “A, bai!”. Eta jatordurako gozagarriren bat eman zidan.

Zenbat urte zenituen orduan?

5 urte-edo izango nituen. Egoera horrek eragin zidan maia ikasteko gogo. Ikasteko beharra sentitu nuen. Beste nonbait gauza bera gertatuko balitzait zer egin

behar nuen? Orduetik aurrera belarriak zorroztu nituen. Zerbait ulertzen hasi nintzen. Ulertzen ez nuena galdetu egiten nuen. Gaur egun ere, anai-arrebek hori dute gogoan, beti galdezka ibili naizela.

Haientzat zure egoera arraroa izango zen. Ez zenekien senideen jatorrizko hizkuntza.

Horretaz baliatzen ziren. Nik ez ulertzeko beraien artean maiatz egiten zuten. Gaur egun guraso batzuk gauza bera egiten ari dira. Jakina, ez irakastearen arrazoi bakkarra ez da hori, diskriminazioa bizi dugu.

Gurasoek zer pentsatu zuten zu maia ikasteko irrikaz zinela konturatuta?

Normala iruditu zitzaie, baina haiek uste zuten jakin-minez egiten nuela. Bestela ere halakoxea nintzen, ume kuxkuxeroa.

Noiz ohartu ziren ume kuxkuxeroaren kontua baino gehiago zela?

Komunitateetara bisitak egiten lanean hasi nintzenean, 18 bat urte nituela. Gurasoei esaten nien agian maia baino hitz egiten ez duten jendearengana joan beharko nuela. Zer egingo dut? Gose edo

TRANSMISIO ETENA
BEDERATZI ANAIA-ARREBA
DIRA SOCORROREN
FAMILIAN. BERA DA
GAZTEENA ETA ETXETIK
MAIA HIZKUNTZA JASO
EZ DUEN BAKARRA.

egarri banaiz, beharren bat badut, ezin-
go dugu elkar ulertu.

10-15 urte bitartean emandako pau-
soei esker gehiena ulertzera iritsi nin-
tzen. Esaldi solteak botatzen nituen eta
barre egiten zidaten. Etxean denek maiaz
hitz egiten zuten eta nirekin denek espai-
nierz. Senideentzat arraroa zen ni maiaz
entzutea, barregarria zen.

**Gobernuaren erakunde batentzat
lanean hasi eta hizkuntzarekin egin
zenuen topo. Kontatu zer gertatu
zitzazu maiaz baino hitz egiten ez
zuten komunitate hartara ailegatu
zinenean.**

Egitasmo zehatzak gauzatzen ahalegin-
tzen ginen; izan daiteke eskola gosaria
antolatzea edo biltegia osatzea komu-
nitatean. Nirea baino askoz komunitate
txikiagoetara bidaltzen ninduten. Hasie-
ran, itxuraz behintzat, dena ondo zihoan,
ia denek maia hitz egiten zuten
komunitatera bidali nindu-
ten arte. Han ezagun bat
nuen eta esan nion hala-
ko gairi buruz hitz egin-
go genuela bileran. Ha-
ren galdera: “Baina nola
hitz egingo duzu espai-
nierz ala maiaz?”. Ha-
rrituta gelditu nintzen
eta esan nion: “Espainie-
raz”. Haren erantzuna: “Ez
du merezi bilera egiteak, zeren
gehienek maia hitz egiten dute”.

Ez ziren espainiera ulertzeko gai?

Pixka bat ulertzen zuten. Momentu ho-
rretan nire buruari esan nion: “Erronka
da niretzat”.

Hutsune bat zenuela sentitu zenuen?

**Sarri alderantzizkoa gertatzen da,
uste izatea besteek ikasi behar dutela
hizkuntza, espainiera kasu honetan.**
Ez, inondik ere ez. Sentimendu kontra-
rriak izan nituen. Batetik, kezkatuta nen-
goen ez nekielako nola moldatu. Bestetik,
ez nintzen gaizki sentitu ez zekitelako
espainiera. Haien komunitatera banoa

eta beraien hizkuntza hitz egiten badu-
te, zergatik inposatu behar dut nire hiz-
kuntza? Ezagun hari esan nion maiaz hitz
egingo nuela, baina ez egiteko barrerik.
Ez nuen egunerokoan erabiltzen eta ez
nuen menperatzen. Esku artean erron-
ka nuela sentitu nuen eta pentsatu nuen
egingo nuela, bikain ez seguruenik, baina
egin nezakeen.

Nire ezagun hark komunitateko kideei
esan zien maiaz egingo nuela eta bilera
hasi nuen. Bai, trabatzen nintzen batzue-
tan, hitzak-eta aurkitzerakoan, baina egun
hartan sentitu nuen maia hizkuntza nire
egin nuela. Konturatu nintzen egin neza-
keela eta maiaz hitz egitea naturala egingo
zitzaidala, baita beraiek ni entzutea ere.

Zer ikasi zenuen egun hartan?

Handik aurrera beste komunitateetara
joan nintzenean bilera zein hizkuntzatan
egitea nahi zuten galdetzen nien. Lehen
aldi hartan herritarrekin konekta-
tu nuela sentitu nuen. Mailak
ikusten dituzte, haiek he-
men behean daude [besoa
jaitsi du], eta hara hitz
egitera doana, ni, hemen
goian nago [besoa gora
darama]. Beste hizkun-
tza bat hitz egiten dugu,
eta gainera, gobernuaren
ordezkari gara. Haiek bai-
no garrantzitsuagoak garela
uste dute. Bilera maiaz egiten
badut, maila berean egongo bagi-
na bezala da. Hizkuntzari esker, ulertzen
dute ez noala gauzak inposatzera, baizik
eta erabakiak adostasunez hartzera. Hiz-
kuntzak asko laguntzen du helburu be-
raren desioa elkarbanatzen: konbentzitu
nauzu, nire hizkuntzan hitz egin didazu,
zurekin identifikatuta sentitzen naiz.

Eskertzen zizuten maiaz aritzea?

Bai, jakina. Haien erreakzioa zen: Gober-
nuaren langilea da, maila handikoa, eta
nire parean ari da jartzen! Nik ez dut ho-
rrela bizi, ez naiz haiek baino gehiago,
baina haiek horrela bizi dute. Gobernu-
tik zatoz, ia jainkoa zara. Oso eskertuak

dira eta esan egiten dizute. Komunitate
batean hala esan zidaten: “Zeinen ondo,
maiaz egiten duzu! Beste batzuk etorri
dira, espainieraz egin dute, eta ez diegu
ezer ulertu!”. Haiek bezalakoa zarela eta
haiekin zaudela sentitzen dute.

**Yuuyum irrastian ari zara lanean
2015az geroztik. %80 maiaz
emititzen duzue, eta %20 espainieraz.
Zertarako sortu zenuten?**

Aurrez bazen irrati komunitarioa, bai-
na gobernuak diru-laguntzak kendu eta
itxi egin behar izan zuten. Haren tokia
hartzea zen hasierako asmoa eta helbu-
ru nagusia, besterik gabe, maiaz infor-
matzea. Helburuak aldatu dira, ordea.
Maia galtzen ari garela antzeman dugu
eta maiaz informatzeaz gain bestelako
xedeak ditugu, hala nola, hizkuntza irra-
tiz irakastea eta prestigiatzea. Oso ohi-
koa da esatea ezertarako ez duela balio,
zatarra dela. Hirian entzuten bazaituzte
erraz esango dizute pobrea zarela, ez-
jakina edo indiarra. Maia hitzunek hori
dena barneratu dute maila ekonomiko
goragoko pertsonak ematen dieten tra-
tuagatik. Hala ere, ezin ditut halako mai-
la ekonomikoa duten denak satanizatu.
Horrelako ikasleen ikastetxe pribatu ba-
tean ematen ditut eskolak eta batzuek
pertsonak asko baloratzen dituzte.

Zer esaten dute gai honi buruz?

Azterketaren batean beti galdetzen diet:
Zergatik uzten dio jendeak bere hizkun-
tza hitz egiteari?. Batzuk besteen tokian
jarri dira eta idatzi dute: Guk diskrimi-
natzen ditugu.

**Haiek diskriminatu eta
maia-gurasoek hizkuntza
transmititzeari utzi.**

Zertarako irakatsi, ezta? Umea diskri-
minatuko dute, gaizki tratatuko dute,
ateak itxiko dizkiote. Agian, nire gura-
soek ere, gauza horiengatik ez zidaten
irakatsi maia. Nik ulertu nuen eskolan
ez moldatzeko beldurra zutela nire gura-
soek, baina ez dakit horren atzean askoz
gehiago baldin bazegoen. ●

BABESLETTA:

Kulturarteko Plaza Feminista

**sortzen
ari gara**

Hernaniko
Udala

ee
berdintasun kontseilua